

## НАУКОВЕДЕНИЕ

© T.X.Süleymanov, 2016

AMEA GEOLOGIYA VƏ GEOFİZİKA İNSTİTUTU ALİMLƏRİNİN  
ELMMETRİK GÖSTƏRİCİLƏRİ TƏHLİLİNİN NƏTİCƏLƏRİ

T.X.Süleymanov

*AMEA Geologiya və Geofizika İnstitutu,  
AZ1143, H. Cavid pr., 119*

Məqalədə AMEA Geologiya və Geofizika İnstitutunda Yer elmləri sahəsində aparılan elmi tədqiqat işlərinin Google Scholar və Scopus bazaları əsasında aparılmış elmmetrik təhlilinin nəticələri verilmişdir. Aparılmış təhlilin nəticəsi olaraq institut alimlərinin cari elmmetrik göstəricilərini aydınlaşdırmaqla yanaşı, gələcək tədqiqatlarının başlıca prioritet istiqamətlərinin müəyyən edilməsinə imkan verən informasiyalar əldə edilərək sistemləşdirilmişdir. İnstitut alimlərinin öz elmi tədqiqat nəticələrini dünya məkanına çıxararkən əldə edilmiş bu sistemləşmiş informasiyalardan faydalanmalarının zəruriliyi qeyd olunur. Tədqiqatçıların bu zaman, ilk növbədə, öz tədqiqat işlərinin nəticələrinin ingilisdilli xarici jurnallarda, o cümlədən xarici ölkə alimləri ilə həmmüəlifliklə nəşrinə çalışmalı olduqları xüsusilə vurğulanır.

Elmin dünya üzrə inkişaf səviyyəsi, ilk növbədə, müxtəlif sahələrdə çalışan ayrı-ayrı tədqiqatçıların elmi fəaliyyət nəticələrinin dünya elminin əldə etdiyi müvafiq nəticələrlə nə dərəcədə uyğunluq təşkil etməsi ilə müəyyən edilir. Bu baxımdan respublikamızda aparılan elmi tədqiqat işlərinin dünya üzrə aparılan müvafiq tədqiqatlarla uyğunluq dərəcəsinin artırılması vacib əhəmiyyət kəsb edir.

Müasir dövrdə bütün dünyada tədqiqatçıların və elmi kollektivlərin səmərəli fəaliyyətinin əsas göstəricilərindən biri istinad indeksi hesab edilir. İstinad indeksi tədqiqatçıların konkret istinad bazasında elmi işlərinə edilən istinadların ümumi sayının həmin işlərin sayına olan nisbəti kimi müəyyənləşdirilir və baza üzrə nəşrlərinin səmərəlilik göstəricisi kimi qəbul olunur. Belə ki, nəşrlərin elmi istinad indeksi ayrı-ayrı tədqiqatçıların əməyinin məhsuldarlığının, eləcə də ayrı-ayrı elmi müəssisə və kollektivlərin elmi fəaliyyətinin səviyyəsini xarakterizə edən göstəricilərdən yalnız biri olmasına baxmayaraq, onun köməyiylə bilavasitə elmi məqalələrdə verilən elmi nəticələrin ayrı-ayrı elm sahələri üzrə müasir elmi tədqiqat səviyyələrinə nə dərəcədə cavab verib-vermədiyini müəyyən etmək mümkündür (Маркусова, 2003; Дадашев, Жидков, 2006; Süleymanov, 2013).

Bu məqsədlə ayrı-ayrı elmi tədqiqatçıların elmi fəaliyyətlərinin elmmetrik təhlili, daha çox, ABŞ-ın Elmi İnformasiya İnstitutu (ISI - Institut for Scientific Information) tərəfindən nəşr edilən SCI

(Science Citation Index) və JCR (Jurnal Citation Reports) statistik məlumatları əsasında, eləcə də Scopus və Google Scholar elmmetrik göstərici bazaları əsasında həyata keçirilir. Bu bazalarda, əsas etibarilə, dünya üzrə elmi tədqiqatçıların müxtəlif ölkələrin nüfuzlu beynəlxalq və milli jurnallarında fundamental elmin bir çox sahələri üzrə çap olunmuş işlərinə dair məlumatlar öz əksini tapır. Bu məlumatlar arasında tədqiqatçının işlərinin bazada təmsil olunma tarixi və həmin məqalələrə edilən istinadların sayı xüsusi yer tutur.

Digər tərəfdən, aydındır ki, elmi tədqiqatçıların elmi fəaliyyətlərinin prioritet istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi elmi-tədqiqatların idarə edilməsi baxımından vacib əhəmiyyət kəsb edir. Bu istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsi ümumilikdə elmi müəssisənin elmi fəaliyyətinin stimullaşdırılması baxımından mühüm önəm daşıyır.

Qeyd etmək lazımdır ki, ayrı-ayrı bazalar üzrə elmi kollektivlərin tədqiqatçılarının elmmetrik göstəricilərinin kompleks təhlili sayəsində bazada təmsil olunan işləri ayrı-ayrı illərdə edilmiş istinadlara əsaslanmaqla gələcək elmi tədqiqatların prioritet istiqamətləri müəyyən edilə bilər.

AMEA Geologiya və Geofizika İnstitutunda Elmmetrik təhlil və intellektual mülkiyyətin mühafizəsi şöbəsinə bu yönündə müvafiq elmi tədqiqat işi yerinə yetirilmiş və seksiyalarda fəaliyyət göstərən AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvlərinin və elmlər doktorlarının elmmetrik göstəriciləri topla-

naraq təhlil edilmişdir. Məqalədə aparılan tədqiqatın nəticələri verilir.

İşdə institutda çalışan AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvlərinin və elmlər doktorlarının Google Scholar və Scopus bazaları üzrə elmmetrik göstəriciləri ilə yanaşı, elmi tədqiqatlarının prioritet istiqamətlərini müəyyənləşdirməyə imkan verən sistemləşdirilmiş (fərdi və ümumiləşdirilmiş) informasiyalar əldə edilmişdir.

Elmmetrik göstəricilər olaraq, əsas etibarilə, bu məlumatlar toplanmış və təhlil olunmuşdur:

- bazaya daxil olan işlər;
- istinad olunan işlər;
- istinadların sayı.

Bu məlumatlardan istifadə edərək hər bir alimin hər bir baza üzrə istinad indeksləri hesablanmışdır. 1 və 2-ci cədvəllərdə institutda çalışan AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvlərinin və elmlər doktorlarının Google Scholar və Scopus bazaları üzrə elmmetrik göstəriciləri (seksiya üzrə) verilmişdir.

Bu cədvəllərdən görünür ki, digər seksiyalara nəzərən ən yüksək istinad indeksləri Neft-qaz geologiyası və geokimyası, Petrologiya və mineralogiya və Yerin fizikası seksiyalarının payına düşməklə, müvafiq olaraq Google Scholar bazası üzrə 15,8, 17,8 və 15,7, Scopus bazası üzrə 21,4, 57,8 və 29,8 təşkil edir. Cədvəldə verilmiş seksiyalarda fəaliyyət göstərən aparıcı alimlərin rolu xüsusi qeyd olunmalıdır.

Ümumilikdə, institut üzrə Scopus bazası üzrə istinad göstəriciləri Google Scholar bazasına nisbətən daha çoxdur.

Ümumiləşdirilmiş və fərdi cədvəl məlumatlarının təhlili göstərir ki, ən çox istinad sayları əldə etmiş işlərin böyük hissəsi ingilisdilli jurnallarda çap olunmuş işlərin payına düşür. Bu işlərin də, demək olar ki, hamısı birgə tədqiqatlara əsaslanmaqla xarici ölkə alimlərinin həmmüəllifliyi ilə dərc edilmiş işlərdir. Bu hal bütün seksiyalarda özünü göstərir.

Hər iki baza üzrə alimlərin tədqiqatlarının prioritet istiqamətlərini müəyyən etmək üçün tədqiqat işlərinin istinad saylarının azalması sırası ilə düzülüşü aparılıb.

Toplanmış ilkin məlumatların emalı əsasında hazırlanmış yekun informasiyalar təkcə seksiyaların öz alimləri üçün deyil, digər seksiyaların alimləri üçün də xüsusi maraq kəsb edə bilər. Belə ki, alimlər apardıqları tədqiqat işlərinin yüksək istinad əldə etmələri üçün öz tədqiqatlarının istiqamətlərini yüksək istinad əldə edən məqalələrin mövsuzunda hazırlamaqla və müvafiq jurnallarda nəşr etdirməklə dünya məkanında yüksək ehtiyac olunan səviyyəyə gətirə bilərlər. Bu da institutda aparılan tədqiqat işlərinin müasir səviyyəyə çatdırılmasını təmin etməklə, elmi işlərin nəticələrinin dünya arenasında daha geniş miqyasda təmsil olunmasına gətirib çıxarar.

### 1-ci cədvəl

Seksiya üzrə Google Scholar bazasında alimlərin elmmetrik göstəriciləri

| Seksiya                            | Daxil olan işlərin sayı | İstinad olunan işlərin sayı | İstinadların sayı | Istinad indeksi |
|------------------------------------|-------------------------|-----------------------------|-------------------|-----------------|
| Neft-qaz geologiyası və geokimyası | 271                     | 147                         | 2320              | 15,8            |
| Neft və qaz yataqlarının işlənməsi | 239                     | 94                          | 280               | 2,9             |
| Petrologiya və mineralogiya        | 50                      | 24                          | 428               | 17,8            |
| Yerin fizikası                     | 168                     | 61                          | 955               | 15,7            |
| Regional geologiya                 | 113                     | 63                          | 385               | 6,1             |
| Ümumi:                             | 841                     | 389                         | 4368              | 11,2            |

### 2-ci cədvəl

Seksiya üzrə Scopus bazasında alimlərin elmmetrik göstəriciləri

| Seksiya                            | Daxil olan işlərin sayı | İstinad olunan işlərin sayı | İstinadların sayı | Istinad indeksi |
|------------------------------------|-------------------------|-----------------------------|-------------------|-----------------|
| Neft-qaz geologiyası və geokimyası | 104                     | 59                          | 1261              | 21,4            |
| Neft və qaz yataqlarının işlənməsi | 65                      | 19                          | 47                | 2,5             |
| Petrologiya və mineralogiya        | 13                      | 5                           | 289               | 57,8            |
| Yerin fizikası                     | 46                      | 20                          | 596               | 29,8            |
| Regional geologiya                 | 25                      | 13                          | 150               | 11,5            |
| Ümumi:                             | 253                     | 116                         | 2343              | 20,2            |

Beləliklə, nəticə olaraq qeyd etmək olar ki, Yer elmləri sahəsində AMEA Geologiya və Geofizika İnstitutunda çalışan AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvlərinin və elmlər doktorlarının Scopus və Google Scholar bazalarında elmmetrik göstəricilərinin seksiyalar üzrə paylanmaları müəyyən edilmiş, ən çox istinad edilən işlərə görə həmin alimlərin tədqiqatlarının prioritet istiqamətlərini aşkarlamağa imkan verən informasiyalar əldə olunaraq sistemləşdirilmişdir.

Təvsiyə olaraq qeyd edə bilərik ki:

– Tədqiqatçılarımız öz işlərinin əsas etibarilə ingilisdilli xarici jurnallarda nəşrinə çalışmalıdırlar.

– Bu zaman alimlərimiz institutda xarici ölkə alimləri ilə birgə aparılmış tədqiqatlarına əsaslanmaqla xarici ölkə tədqiqatçıları ilə həmmüəlliflikli məqalə çapına üstünlük verilə bilər.

– Elmi tədqiqatlarının nəticələrini dünya məkanına çıxararkən alimlərimizin öz fəaliyyətlərində prioritet istiqamətləri nəzərə almaları üçün bu tədqiqat işinin nəticəsində əldə edilmiş sistemləşmiş informasiyalardan faydalanmaları məqsədə uyğun olardı.

#### ƏDƏBİYYAT

- ДАДАШЕВ, А.М., ЖИДКОВ, Е.С. 2006. Количественные показатели в проблеме оценки эффективности научной деятельности. *Изв. НАНА. Науки о Земле*. 4, 95-102.
- МАРКУСОВА, В.А. 2003. Цитируемость российских публикаций в мировой научной литературе. *Вестник Российской Академии Наук*. 73, 4, 291-298.
- SÜLEYMANOV, T.X. 2013. Azərbaycan elmi istinad indeksi bazasının formalaşdırılmasının bəzi məsələləri. *AMEA-nın Xəbərləri. Yer haqqında elmlər*. 3, 101-104.

***Məqaləyə t.e.d. R.M.Alıquliyev rəy vermişdir.***